

Staten van Aruba
27 2023-2024-1017

Bylage B.

Aan de Gouverneur van Aruba
Plaza Eman 3
ALHIER

Uw kenmerk:

Onderwerp: ontwerp-Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 20 december 2023 tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, de Landsverordening van 19 januari 2024 tot vaststelling van de begroting van de Raad van Advies voor het dienstjaar 2024, de Landsverordening van 19 januari 2024 tot vaststelling van de begroting van de Algemene Rekenkamer voor het dienstjaar 2024, de Landsverordening van 15 februari 2024 tot vaststelling van de begroting van de Dienst Openbare Werken voor het dienstjaar 2024 en van de Landsverordening van 13 maart 2024 tot vaststelling van de begroting van de Staten van Aruba voor het dienstjaar 2024

Ons kenmerk:

Oranjestad,

SMR.W-443/24
03 JUN 2024

Ik heb de eer u hierbij mede namens mijn ambtgenoten aan te bieden het advies van de Raad van Advies van 29 mei 2024 nr. RvA 30-24, betreffende het bovenvermelde ontwerp. De Raad kan zich met de doelstelling en de inhoud ervan verenigen en geeft u in overweging het aan de Staten aan te bieden, nadat er rekening is gehouden met zijn opmerkingen. Op de door de Raad gemaakte opmerkingen en de daarbij behorende aanbevelingen wordt hieronder ingegaan.

Alvorens nader in te gaan op de opmerkingen van de Raad, worden voorts de volgende kanttekeningen gemaakt. Nadat het ontwerp van de eerste suppletoire begroting voor het dienstjaar 2024 was opgesteld¹, hebben zich twee belangrijke ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding hebben gevormd om het ontwerp te laten actualiseren alvorens deze aan de Staten ter behandeling wordt aangeboden, en tevens ter waarborging van de realiteits- en informatiegehalten ervan. De eerste ontwikkeling betreft het feit dat de Directie van Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI)

¹ Eind maart/begin april 2024.

op 23 mei jongstleden een nieuwe economische outlook (lees: prognose) heeft uitgebracht². Daarnaast hebben Aruba en Nederland, op 24 mei jongstleden bekend gemaakt om binnenkort een bestuurlijk akkoord te sluiten inzake houdbare overheidsfinanciën met als gevolg een daling van de rentepercentage van de covidleningen. Nadat het bestuurlijk akkoord door beide landen is getekend, wordt de rente van 6.9% verlaagd tot 5.1%. Dientengevolge ontstaat er al in 2024 een rentevoordeel dat ten behoeve van de investeringsagenda³ van Aruba (waaronder ook de uitvoering van het Landspakket) ingezet zal worden. Aruba heeft ermee ingestemd dat er een rijkswet komt. Voorts zullen er aanvullende bepalingen in de eigen regelgeving worden opgenomen. Het voorstel tot de rijkswet dient uiterlijk 1 mei 2025 bij de Tweede Kamer te zijn ingediend. Het conceptvoorstel voor de RAft wordt ingetrokken. Aruba blijft daarnaast werken aan de uitvoering van de hervormingen in het kader van het Landspakket. Nederland verklaart zich ook bereid om ná inwerkingtreding van de rijkswet, een deel van de aflopende buitenlandse leningen van Aruba te herfinancieren tegen de rente die Nederland betaalt, met daarboven een beperkte opslag.

Volledigheidshalve, dient ook opgemerkt te worden dat, net als het geval was bij de instelling van de Landsverordening Aruba tijdelijk financieel toezicht (LAft) in 2015, ook bij de vaststelling van de onlangs gewijzigde LAft (zie AB 2023 no. 68), de uitvoeringstoets onderbelicht is gebleven. Dit is ook waar te nemen in de uitvoering, waarin momenteel sprake is van enige (technische) misverstanden. Intussen is bij het te sluiten bestuurlijk akkoord tussen Aruba en Nederland wel rekening gehouden met dit onderdeel, en is de intentie om het uitvoeringsaspect van het toezichtsregime grondiger te belichten (en eventueel waar nodig te verfijnen). Het pad richting houdbare financiën is en blijft veeleisend op de overheid. Niet alleen het apparaat, maar ook de daarbij horende systemen moeten hoognodig gemoderniseerd worden. Dit benadrukt ook het belang van de verschillende projecten van het Landspakket en het nut om voortaan te intensiveren in de te verrichten investeringen.

Algemeen

1.1

Allereerst gaat de Raad in op de strekking van het onderhavige ontwerp. Daarbij gaat de Raad in op de wettelijke grondslag op grond waarvan advies aan de Raad is gevraagd over het onderhavige wetsvoorstel. De Raad merkt daarbij op dat in het kader

² <https://www.deaci.aw/economic-outlook-2024-2025/>

³ De invulling van deze investeringsagenda zal geschieden via de Najaarsnota en de daarbij horende tweede suppletore begroting.

van de behandeling van het onderhavige ontwerp kennis is genomen van de 'Voorjaarsnota 2024 behorende bij de eerste begrotingswijzigingsvoorstellen aangaande dienstjaar 2024' (hierna: Voorjaarsnota 2024) en het 'Advies bij de eerste begrotingswijziging 2024 en Voorjaarsnota' van het College Aruba financieel toezicht (CAft), van 29 april 2024 (kenmerk: Cft 202400046).

Deze opmerking behoeft geen verdere bespreking.

1.2

Daarna constateert de Raad dat de in het ontwerp opgenomen verbeterde economische prognoses, voor het dienstjaar 2024, gebaseerd zijn op de meest recente inzichten van januari 2024 van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), die een nominale groei van 3,0% laten zien voor 2024 en een bbp van Afl. 7.025 miljoen. De Raad vergelijkt deze inzichten met die van nieuwste prognoses voor 2024 gepubliceerd, dat DEZHI (nog) uitgaat van een nominale economische groei van 8,5% voor Aruba in 2024 met een bijbehorend bbp van Afl. 7.408 miljoen. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) verwacht in haar meest recente cijfers van april 2024 minder positieve nominale cijfers voor 2024, namelijk een economische groei van 3,4% en een bbp van Afl. 7.284 miljoen. De Centrale Bank van Aruba (CBA) voorziet in haar publicatie van maart 2024 – gebaseerd op beschikbare informatie en data tot en met oktober 2023 – nog de minst positieve ontwikkeling van de economie, namelijk een nominale economische groei van 1,2% en zelfs een daling van 0,1% van de reële economie. Gezien de verbeterde vooruitzichten van de DEZHI in haar "Economic Outlook 2024-2025" en de grote verschillen tussen de prognoses van de DEZHI, het IMF en de CBA, zet de Raad vraagtekens bij het realiteitsgehalte van de gebruikte cijfers in het ontwerp.

Zoals reeds eerder vermeld is, worden de ramingen van het onderhavige ontwerp geactualiseerd met de meest recente prognoses van de DEZHI. Vervolgens kan vermeld worden dat het kan voorkomen dat er verschillen zijn tussen de prognoses van de DEZHI, het IMF en de CBA. Vorig jaar was dat ook toen het geval dat het IMF en de CBA minder positief waren ten opzichte van DEZHI over de Arubaanse economie. Uiteindelijk hebben het IMF en de CBA hun projecties naar boven moeten bijstellen.

1.3

Onder dit punt wordt opgemerkt dat eind november 2023 met unanimitéit door de Staten is ingestemd met de wijzigingen in de Landsverordening Aruba Tijdelijk Financieel Toezicht (LAft) om de nieuwe financiële normen wettelijk te verankeren, en zo deugdelijk financieel beheer te garanderen. De Raad merkt daarbij op dat deze

nieuwe begrotingsnormen met ingang van 1 januari 2024 in werking zijn getreden. De Raad constateert echter dat de regering een andere invulling van de financiële normen hanteert omtrent a) de inzet van meevallers, b) de schulddefinitie en c) de inzet van overschotten bij de collectieve sector voor schuldreductie, dan hetgeen in de LAft bepaald is. Zo wordt in de LAft a) geen onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten meevallers, b) bepaald dat het schuldbegrip betrekking heeft op de gehele collectieve sector en niet alleen op de schuld van het Land en c) bepaald dat overschotten bij de overige entiteiten van de collectieve sector ingezet dienen te worden voor schuldreductie. De door het Land gehanteerde eigen regels van budgetdiscipline stroken dientengevolge niet met het bepaalde in de LAft waardoor wetgeving en uitvoering niet op één lijn zitten. De Raad acht het dan ook van belang om wetgeving en praktijk met elkaar in overeenstemming te brengen, met name op de punten van de inzet van en het onderscheid in verschillende typen meevallers, het gehanteerde schuldbegrip en het inzetten van overschotten van de collectieve sector voor schuldreductie en vervolgens dit vastleggen in duidelijke beleidsregels met betrekking tot de toepassing van de vigerende begrotingsregels.

Ondergetekende is oneens met de stelling van de Raad dat de regering een andere invulling hanteert van de financiële normen, dan zoals vastgelegd staat in de LAft. Zoals al hiervoor is uitgelegd, is bij de laatste wijziging ervan in december 2023, de uitvoeringstoets onderbelicht gebleven. Deze situatie zal binnenkort rechtgetrokken worden, doordat met het te sluiten bestuurlijk akkoord tussen Aruba en Nederland niet alleen aandacht geschonken wordt aan de ontwikkelingen van de rentelasten maar ook aan de (technische) verfijningen van het toezichtsregime. De aanbeveling van de Raad om de wetgeving en uitvoering alweer op één lijn te zetten, neemt ondergetekende ter harte en ondergetekende zal in de komende periode zorgdragen voor deze (technische) aansluiting onder andere door het organiseren van verschillende (technische) afstemmingssessies voor de betrokken uitvoerende actoren.

2 Ontwerp-landsverordening

2.1

Ten aanzien van het ontwerp merkt de Raad allereerst op dat Landsbegroting 2024 toonde een financieringsoverschot van Afl. 70,4 miljoen voor het Land, hetgeen neerkwam op +1,0% van het bbp. Op basis van de voorlopige realisatiecijfers van 2023, actualisaties van economische prognoses, beleidsmatige en autonome meevallers

en verschuivingen in (meerjarige) beleidsaccenten is in het ontwerp een aantal begrotingsaanpassingen opgenomen, resulterende in een toename van het eerder geraamde financieringssaldo van 0,1 procentpunt tot +1,1% van het bbp.⁴

Als gevolg van bovenstaande zijn zowel aan de ontvangstenkant als aan de bestedingenkant mutaties doorgevoerd. Aan de middelenkant betreft dit een opwaartse aanpassing van Afl. 30,1 miljoen, aan de kostenkant wordt een opwaartse aanpassing voorgesteld van Afl. 24,3 miljoen en de kapitaaluitgaven nemen met Afl. 0,9 miljoen toe. Het financieringsoverschot voor het dienstjaar 2024 komt hierdoor uit op Afl. 75,2 miljoen, hetgeen neerkomt op 1,1% van het bbp voor 2024.

Tabel 1: Overzicht mutaties wijziging Landsbegroting 2024 t.o.v. de Landsbegroting 2024⁵

	Δ (wijz. 2024 - 2024)	Bedrag (in Afl. milj.)
Financieringssaldo Landsbegroting 2024		70,4
<i>Mutaties middelen</i>	▲	30,1
<i>Mutaties kosten</i>	▲	24,3
<i>Mutaties financieringsmiddelen</i>	-	0,0
<i>Mutaties kapitaaluitgaven</i>	▲	0,9
Financieringssaldo na begrotingswijziging		75,2

De aanpassingen aan de middelenkant betreffen:

- actualisaties in de middelenramingen op basis van waargenomen realisatietendenzen en nieuwe economische prognoses;
- een beleidsmatige meevaller ontstaan door beleidsintensiveringen omwille van de naleving (compliance) van belastingverplichtingen aan het Land; en
- het afvoeren van de middelenraming van het begrotingsfonds Pandemische Veerkracht en Innovatie en geormerkte Nederlandse middelen ten behoeve van de uitvoering van programma's uit het landspakket.

Aan de bestedingenkant vinden mutaties plaats vanwege:

- verschuivingen in beleidsaccentueringen;
- de uitvoering van programma's van het landspakket;
- een autonome meevaller bij de post rente; en
- de beleidsintentie om de koopkracht van diverse groepen te versterken.

De gevolgen van de mutaties voor de Landsbegroting 2024 zijn door de Raad weergegeven in tabel 2.

⁴ Considerans jo. MvT, p. 3.

⁵ In deze tabel staan afgeronde bedragen, waardoor afrondingsverschillen kunnen ontstaan.

Tabel 2: Voorgestelde mutaties op Landsbegroting 2024⁶

Tabel 2: Voorgestelde mutaties op Landbegroting 2024						
(Bedragen in miljoenen Afl.)	Begroting 2024		Mutaties suppletoire begroting 2024		Begroting 2024 na mutaties	
Totale ontvangsten	1.729,6		30,1		1.759,7	
Directe belastingen	567,0		33,5		600,5	
Indirecte belastingen	771,7		5,6		777,3	
Overige ontvangsten	350,7		(9,0)		341,7	
Totaal exploitatierekening	1.689,4		30,1		1.719,5	
Verkoop onr. goederen en grond	0,0		-		0,0	
Lokale kredietaflossing	6,1		-		6,1	
Vrijgekomen afschrijvingen	34,1		-		34,1	
Totaal kapitaalrekening	40,2		-		40,2	
Totale bestedingen	1.659,3		25,2		1.684,5	
Personeelslasten	471,1		12,6		483,7	
Goederen & diensten	216,4		2,2		218,6	
Rente	327,5		(4,9)		322,7	
Subsidies	230,2		12,6		242,8	
Overdrachten	178,8		0,6		179,4	
Bijdragen & afschrijvingen	190,9		1,1		192,0	
Totaal exploitatierekening	1.614,9		24,2		1.639,2	
Investerings	20,0		0,9		20,9	
Lokale vermogensoverdrachten	4,4		-		4,4	
Lokale kredietverlening	20,0		-		20,0	
Totaal kapitaalrekening	44,4		0,9		45,3	
	Bedrag	% BBP	Bedrag	% BBP	Bedrag	% BBP
Financieringssaldo	70,4	1,0%	4,9	0,1%	75,2	1,1%
Primair saldo⁷	397,9	5,8%	-	-	397,9	5,8%

Deze opmerkingen van de Raad behoeven geen verdere bespreking.

2.2

Voorts vermeld de Raad dat uit bovenstaande tabel is op te maken dat de verbetering van 's Lands financieringssaldo uitsluitend veroorzaakt wordt door de autonome meevaller in de rentelasten. De geoormerkte middelen ten behoeve van de uitvoering van het landspakket buiten beschouwing gelaten, wordt alle ontstane financiële ruimte – hetzij door een toename aan de ontvangstenkant hetzij door bezuinigingen of neerwaartse bijstellingen van bovenmatige ramingen aan de kostenkant – volledig ingezet voor het doen van nieuwe uitgaven, niet zijnde investeringen. De Raad wijst in dat kader op zijn advies op de ontwerp-landsbegroting 2024 waarin de Raad zich kritisch heeft uitgelaten over de alsmaar stijgende overheidsuitgaven in combinatie met een

⁶ In deze tabel staan afgeronde bedragen, waardoor afrondingsverschillen kunnen ontstaan.

⁷ Het primaire saldo wordt gedefinieerd als het saldo van de ontvangsten minus de bestedingen, uitgezonderd de rentelasten.

toenemende afhankelijkheid van het toerisme.⁸ De Raad is daarnaast van mening dat met de voorgestelde wijzigingen in het ontwerp wordt deze trend voortgezet.⁹

De Raad stelt dat gezien de hoge aflossingsverplichtingen van het Land de komende jaren en de daarbij behorende hoge herfinancieringsbehoefte,¹⁰ acht de Raad een meer prudente besteding van 's Lands middelen op zijn plaats. Gelet op de ontwikkelingen op de financiële markten van de afgelopen twee jaar, waardoor met name de internationale rentetarieven gestegen zijn, zal herfinanciering van op korte termijn aflopende leningen tegen een gemiddeld hoger rentetarief plaatsvinden.¹¹ Hierdoor zullen, ondanks een dalende overheidsschuld, de rentelasten voor 2024 (en de jaren erna) alsnog toenemen. Een zeer recente positieve ontwikkeling daarbij is het bestuurlijk akkoord tussen Aruba en Nederland inzake een nieuwe rijkswet waarin onder meer begrotingsnormen en financieel toezicht worden opgenomen. Blijkens het persbericht wordt hierbij ook de mogelijkheid van herfinanciering van bestaande leningen mogelijk gemaakt, nadat de rijkswet van kracht is geworden.¹² Indien dit voor de datum van de aflossingen is bewerkstelligd dan kan zelfs een aanzienlijke besparing op de rentekosten worden gerealiseerd.

Als gevolg van het bovenstaande zijn zowel aan de ontvangstenkant als aan de bestedingenkant mutaties doorgevoerd. Aan de middelenkant betreft dit een opwaartse aanpassing van Afl. 35,5 miljoen en aan de kostenkant wordt een opwaartse aanpassing voorgesteld van Afl. 6,3 miljoen. Daarnaast wordt voorgesteld om de kapitaaluitgaven te verhogen met Afl. 23,7 miljoen, vooral veroorzaakt door een toename in de investeringen. Het financieringsoverschot voor het dienstjaar 2023 komt hierdoor uit op Afl. 66,0 miljoen, wat neerkomt op 1,0% van het bbp voor 2023. De Raad merkt verder op dat aanpassingen aan de middelenkant betreffen actualisaties in de middelenramingen op basis van waargenomen realisatietendensen, een rentevoordeel op twee uitstaande leningen, het afvoeren van de taakstelling in het kader van thema A van het landspakket en het afvoeren van de middelenraming voor het pandemiefonds. De voorgestelde opwaartse aanpassing aan de kostenkant vindt zijn oorzaak

⁸ Zie het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, d.d. 2 augustus 2023, kenmerk RvA 44-23, p. 7.

⁹ DEZHI (2024) Economic Outlook 2023-2025 January 2024, p. 5 – 6.

¹⁰ Zie het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 29 september 2023 (AB 2023 no. 44) tot wijziging van de Landsverordening van 24 november 2022 (AB 2022 no. 145) tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2023, de Landsverordening van 30 november 2022 (AB 2022 no. 149) tot vaststelling van de begroting van de Staten van Aruba voor het dienstjaar 2023 en de Landsverordening van 30 november 2022 (AB 2022 no. 147) tot vaststelling van de begroting van de Raad van Advies voor het dienstjaar 2023, d.d. 22 november 2023, kenmerk RvA 72-23, p. 9 - 10.

¹¹ Zie ook pagina 13 van de toelichting behorende bij de Nota van Wijziging op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024.

¹² Zie het nieuwsbericht 'Aruba en Nederland sluiten bestuurlijk akkoord over houdbare overheidsfinanciën' van 24 mei 2024 van de Rijksoverheid (https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/05/24/aruba-en-nederland-sluiten-bestuurlijk-akkoord-over-houdbare-overheidsfinanciën#:~:text=Het%20bestuurlijk%20akkoord%20volgt%20op,rente%20van%206%2C9%25.)).

in met name het beschikbaar stellen van middelen ter dekking van het liquiditeitstekort en personeelskosten van de Stichting Algemene Bejaardenzorg Aruba (hierna: SABA) en een aantal overige kleine beleidsmatige bijstellingen. De voorgestelde aanpassing bij de kapitaaluitgaven wordt met name veroorzaakt door de extra investeringen en een neerwaartse bijstelling van de raming studielening. De gevolgen van de mutaties voor de Landsbegroting 2023 zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: Voorgestelde mutaties op Landsbegroting 2023

Tabel 2: Voorgestelde mutaties op Landsbegroting 2023								
(Bedragen in miljoenen Afl.)	Begroting 2023		1 ^e suppletoire begroting (incl. NvW) 2023		Mutaties 2 ^e suppletoire begroting 2023		Begroting 2023 na mutaties	
Totale ontvangsten	1.607,0		1.656,0		35,5		1.691,6	
Directe belastingen	476,6		496,3		51,5		547,8	
Indirecte belastingen	714,9		738,3		(15,6)		722,7	
Overige ontvangsten	372,7		378,8		(0,4)		378,4	
Totaal exploitatierekening	1.564,3		1.613,4		35,5		1.648,9	
Verkoop onr. goederen en grond	2,2		2,2		-		2,2	
Lokale kredietaflossing	6,5		6,5		-		6,5	
Vrijgekomen afschrijvingen	34,1		34,1		-		34,1	
Totaal kapitaalrekening	42,7		42,7		-		42,7	
Totale bestedingen	1.543,8		1.570,5		29,9		1.600,4	
Personeelslasten	459,7		466,6		-		466,6	
Goederen & diensten	204,7		206,8		0,7		207,6	
Rente	249,5		262,5		-		262,5	
Subsidies	213,7		217,4		7,1		224,5	
Overdrachten	181,4		177,0		(1,0)		176,1	
Bijdragen & afschrijvingen	183,8		184,0		(0,6)		183,4	
Totaal exploitatierekening	1.492,8		1.514,4		6,3		1.520,7	
Investeringen	19,7		28,0		19,4		47,3	
Lokale vermogensoverdrachten	5,3		5,3		6,7		12,0	
Lokale kredietverlening	26,0		22,8		(2,4)		20,4	
Totaal kapitaalrekening	51,0		56,1		23,7		79,7	
	Bedrag	% BBP	Bedrag	% BBP	Bedrag	% BBP	Bedrag	% BBP
Financieringssaldo	63,3	1,0%	85,6	1,3%	(19,6)	0,0%	66,0	1,0%
Primair saldo	312,8	5,0%	348,1	5,3%	(19,6)	0,0%	328,5	5,0%
Overheidsschuld	5.654,3	89,5%	5.654,3	86,6%	(25,1)	0,0%	5.629,2	86,3%
BBP	6.317,0		6.526,0		6.526,0		6.526,0	

Ondergetekende deelt de zorgen van de Raad betreffende de stijging van de internationale rentetarieven over de afgelopen twee jaar. Er wordt correct aangegeven dat de dalende overheidsschuld niet automatisch uitloopt in dalende rentelasten op de begroting. De verhouding tussen prijs (p) en het aantal (q) is niet proportioneel. Aansluitend kan worden genoemd dat dit feit ook van toepassing is op het rentevoordeel dat uit het door de Raad genoemde recente akkoord met Nederland zal worden gehaald. Aruba heeft meermaals erop gewezen dat dat rentevoordeel van tijdelijke

aard zal zijn wanneer de COVID-lening in de vorm van een annuïteit-lening wordt gegoten, omdat jaarlijks een deel van gunstig geprijsd kapitaal zal moeten worden afgelost en in feite vervangen worden met commerciële leningen. De rentekosten op de COVID-lening zullen naar tijdsgelang lager uitkomen dan in vergelijking met een zogeheten bullet-lening, maar de voordelen voor de algemene rentekosten zullen minder zijn.

2.3

Op basis van de voorgestelde wijzigingen, die in de bovenstaande tabel 2 staan weergegeven, en de meest actuele prognosecijfers 2024 van de entiteiten behorende tot de collectieve sector, heeft de Raad onder meer het realiteitsgehalte van de voorgestelde gewijzigde begrotingscijfers beoordeeld. De Raad merkt hierbij op dat - aangezien het begrotingsproces van het Land ook een meerjarige kijk op de overheidsfinanciën dient te bevatten – de toelichting onvoldoende ingaat op de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen op het meerjarig kader van de overheidsfinanciën. Ook is het de Raad opgevallen dat bij een relatief groot aantal mutaties uitsluitend de mutatie genoemd wordt, zonder een nadere toelichting daarop. Hij zal dan ook op een aantal van de aangebrachte mutaties, die een toelichting of nadere verduidelijking behoeven, zal de Raad op een aantal van de aangebrachte mutaties nader worden ingegaan.

De aanbeveling van de Raad om, net als in de Voorjaarsnota¹³ al het geval is, een meerjarige doorkijk van de geraamde bedragen ook in de memorie van toelichting van het ontwerp op te nemen is opgevolgd. Net als het verzoek van de Raad om de toelichting van een relatief grote aantal mutaties nader aan te vullen. Het opvolgen van deze aanbeveling zal de realiteits- en informatiegehalten van het onderhavige ontwerp doen verrijken. Dientengevolge is de memorie van toelichting op de hier bovengenoemde punten aangevuld.

Ontvangsten

2.4

Vervolgens constateert de Raad, dat de toelichting stelt dat als gevolg van beleidsintensiveringen omwille van het structureel versterken van de nalevingsgraad (compliance) van belastingverplichtingen aan het Land, er een beleidsmatige meevaller is van Afl. 30,0 miljoen.¹⁴ Verder blijkt dat de totale belastingontvangsten toenemen met

¹³ <https://www.gobierno.aw/nl/financieel-toezicht-supervision-financiero-financial-supervision>

¹⁴ MvT, p.3.

Afl. 39,1 miljoen, onderverdeeld naar directe belastingen (Afl. 33,5 miljoen) en indirecte belastingen (Afl. 5,6 miljoen).¹⁵ Daarnaast merkt de Raad op hoewel in de toelichting inhoudelijk kort wordt ingegaan op deze intensiveringen¹⁶, acht de Raad deze toelichting onvoldoende om de directe relatie tussen de beleidsintensiveringen en hogere belastingopbrengsten te verduidelijken. Zo vraagt de Raad zich bijvoorbeeld af in hoeverre geavanceerde digitale formulieren zullen bijdragen aan een hogere compliance. Ook wordt niet aangegeven bij welke specifieke belastingontvangsten een toename te verwachten is en of dit een resultaat is van de verbeterde economische vooruitzichten of van de beleidsintensiveringen. Daarbij zou het verhelderend zijn als een overzicht bijgevoegd zou worden van de belangrijkste posten waarin aangegeven is welk deel van de ontvangsten betrekking heeft op het juiste tijdvak en welk deel op reeds vervallen tijdvakken (en daarmee dus te laat zijn ontvangen). Gezien de aanzienlijke omvang van de toename in de geraamde belastingontvangsten, adviseert de Raad om in de toelichting aan te geven a) welke specifieke belastingontvangsten een verbetering zullen laten zien en b) in hoeverre dit het resultaat is van de beleidsintensiveringen.

Dienaangaande zij opgemerkt dat in het volgende overzicht te zien is welke belastingontvangsten een verbetering vertonen, en ook welk onderdeel daarvan toe te schrijven is aan beleidsintensivering.

Omschrijving	v. 6 feb 2024 (VJN)		
	Basissraming 2024 (incl. econ. groei)	Δ Beleid/ Compliance	Totaal
16994002 Belastingkantoor			
8111 Loonbelasting	230,000	7,000	237,000
8112 Inkomstenbelasting	2,644	2,356	5,000
8114 Rente belastingvordering	5,000	-	5,000
8116 Winstbelasting	173,000	7,000	180,000
8120 Dividendbelasting	41,000	-	41,000
8131 Grondbelasting	61,000	6,000	67,000
8132 Successie-/overgangsbelaasting	-	-	-
8133 Overdrachtsbelasting	35,000	-	35,000
8135 Motorrijtuigenbelasting	27,000	1,000	28,000
8142 Zegelbelasting	2,500	-	2,500
8100 Directe belastingen	577,144	23,356	600,500
8216 B.B.O./B.A.V.P.	277,000	6,000	283,000
8221 Milieubelasting op hotels e.a.(BBV)	15,000	-	15,000
8222 B.B.V.A.M.	-	-	-
8220 Vergunningen	24,500	-	24,500
8200 Indirecte belastingen	316,500	6,000	322,500
8412 Bijdragen in kosten	13,000	-	13,000
8400 Rechten, boeten & overig	13,000	-	13,000
8751 Toeristenheffing	72,000	1,000	73,000
16994002 Belastingkantoor	978,644	30,356	1,009,000
x Afl. 1.000,-			

¹⁵ MvT, p. 17.

¹⁶ MvT, p. 6.

2.5

De Raad constateert dat de begrote belastingontvangsten zijn gebaseerd op de inzichten van de DEZHI van januari 2024. In de meest actuele “Economic Outlook 2024-2025” van de DEZHI zijn de economische prognoses aanzienlijk verbeterd. Hierdoor is het aannemelijk dat deze verbeterde economische prognoses ook tot een verbetering van de directe en indirecte belastingontvangsten zullen leiden. De Raad adviseert dan ook om voor de belastingontvangsten uit te gaan van de meest recente economische prognoses.

Wat betreft het middelenkader zijn voorsnog in het onderhavige ontwerp de geraamde belastingontvangsten nog niet geactualiseerd. De reden daarvoor heeft te maken met het feit dat naast de nieuwe economische outlook, ook rekening wordt gehouden met de voorlopige realisatie van 2024 bij het actualiseren van dit kader. Eenmaal dat deze herijkingsexercitie heeft plaatsgevonden, en als de mutatie van materiële aard is, zal vervolgens via de eerstvolgende wijzigingsmogelijkheid van de Landsbegroting, het middelkader verhoogd worden. Indien dit plaatsvindt, zal dit alleen maar het reeds geprojecteerde financieringsresultaat positiever maken.

2.6

Ook constateert de Raad dat als gevolg van de vertraging in de instelling van het begrotingsfonds Pandemische Veerkracht en Innovatie, wordt de raming van de hiermee gemoeide middelen met Afl. 13,0 miljoen naar beneden bijgesteld.¹⁷ Uit de toelichting behorende bij de ontwerp-Landsbegroting 2024 blijkt dat in de Landsbegroting 2024 een opbrengst van Afl. 25,0 miljoen is opgenomen, afkomstig van een bijzondere heffing ten behoeve van dit begrotingsfonds.¹⁸ Hieruit leidt de Raad af dat verwacht wordt dat dit begrotingsfonds medio 2024 ingesteld zal zijn. Aangezien het voor de Raad niet duidelijk is wat de stand van zaken is omtrent de bijbehorende wetgeving voor dit begrotingsfonds – het (ontwerp)wetgevingsproduct is in ieder geval nog niet aan de Raad ter advisering aangeboden - vraagt hij zich af of het resterende begrote bedrag van Afl. 12,0 miljoen aan opbrengsten voor dit begrotingsfonds realistisch is. Geadviseerd wordt om hier in de toelichting aandacht aan te besteden.

Dienaangaande wordt opgemerkt dat het instellingsproces van dit fonds onderhevig was aan enige vertragingen waaronder de complexiteit van de gekozen constructie. De inning van de beoogde heffing van USD 15,- zal uiteindelijk via de ED-kaart geschieden, om zodoende zorg te dragen voor een snelle implementatie. In afwachting

¹⁷ MvT, p.12.

¹⁸ Zie de Memorie van Toelichting bij de ontwerp-landsbegroting 2024, p. 154.

van het inmiddels aangevangen wetgevingstraject is dan ook reeds een aanvang gemaakt met de nodige voorbereidingen, welke relatief ver zijn gevorderd en implementatie hiervan kan naar verwachting dan ook vrij snel geschieden.

2.7

De Raad stelt onder punt dat eerder heeft de regering aangegeven dat voor 2024 – op basis van het voorzichtigheidsbeginsel – geen raming opgenomen was voor de terugvordering van loonsubsidie, aangezien voor de jaren 2022 en 2023 de prognoses zich slechts voor iets minder dan de helft gerealiseerd hadden. Ook werd aangegeven dat op basis van monitoringsinformatie van de Sociale Verzekeringsbank (SVb) eventueel via een suppletoire begrotingswijziging deze ramingen alsnog opgenomen zouden kunnen worden.¹⁹ In het ontwerp zijn echter geen ramingen hiervoor opgenomen. Hier rijst de vraag bij de Raad welk bedrag over de eerste maanden van 2024 aan te veel uitgekeerde loonsubsidie reeds teruggevorderd is en of niet alsnog een raming voor het dienstjaar 2024 opgenomen dient te worden.

Hierbij wordt opgemerkt dat opgemerkt kan worden, dat in het eerste kwartaal van 2024, Afl. 2,0 miljoen aan loonsubsidie teruggevorderd is. Ook heeft de SVb geïnformeerd dat zij in totaal Afl. 8,0 miljoen verwacht te innen aan het einde van het jaar 2024. Echter, kan deze prognose vooralsnog nog niet in de begroting van het Land opgevoerd worden aangezien er nog een administratieve verrekening exercitie tussen de administratie van het Land en die van de SVb plaats moet vinden. Afhankelijk van het resultaat daarvan, zal eventueel via een eerst volgende wijzigingsmoment het terug te vorderen loonsubsidie bedrag in de Landsbegroting opgenomen kunnen worden.

2.8

De Raad constateert onder dit punt dat in de Landsbegroting 2024 wordt uitgegaan van een dividenduitkering van de ATA van Afl. 20,0 miljoen in 2024. Voor 2023 bedraagt het vastgestelde nettoresultaat van de ATA Afl. 32,5 miljoen, waardoor de uitkering van de ATA Afl. 12,5 miljoen meer bedraagt dan opgenomen is in de Landsbegroting 2024.²⁰ De Raad adviseert dan ook om – met inachtneming van de wettelijk bepaalde minimumomvang van de reserves (het Noodfonds Marketing en Promotie)

¹⁹ Zie pagina 30 en 31 van het Nader rapport bij het advies op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, d.d. 29 augustus 2023, kenmerk SMR-W-443/2023.

²⁰ Zie het bericht 'ATA a inverti mas den mercadeo y a wanta su gastonan operacional mescos' van 6 mei 2024 op de website https://www.ata.aw/news/a-t-a-a-inverti-mas-den-mercadeo-y-a-wanta-su-gastonan-operacional-mescos?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1xFbibLbHC9db9Vhxyja4uiCBok-8rsfVT_o1bSbY_fYC65uILEL1aaRY_aem_ARJL9tKI5PzdZtwqhJ2dVVO8sAg4YaN4myfXb1c0ISnvj5jO1y0Moh-tl4l0XnUBHVTvBGcinA6BVwQNKxxCJrjVd.

van de ATA²¹ - de uitkering van de ATA aan het Land naar boven bij te stellen met een bedrag van Afl. 12,5 miljoen.

Dienaangaande kan worden opgemerkt dat ondergetekende de constatering van de Raad inhoudelijk kan onderschrijven. Na informatie te hebben ingewonnen bij de ATA blijkt dat volgens het gecontroleerde jaarverslag voor het boekjaar 2023 is het nettoresultaat voor 2023 gelijk aan het bedrag van Afl. 32,5 miljoen. Dit nettoresultaat is na rekening te hebben gehouden met de opbouw van de wettelijk verplichte reserve 'Noodfonds Marketing en Promotie'. Dit nettoresultaat is in 2024 inderdaad betaalbaar aan de regering van Aruba, zodra het jaarverslag het goedkeuringsproces heeft doorlopen. Te zijner tijd zal hiermee rekening houdend worden gezorgd voor de nodige bijstelling van de raming.

Bestedingen

2.9

De Raad merkt op dat als gevolg van de voorgenomen beleidsactie van het Land om per 1 juli 2024 de koopkracht van diverse groepen te versterken, nemen de kostenposten personeelslasten (overheidspersoneel) en subsidies (onderwijspersoneel) onderscheidenlijk toe met Afl. 12,4 miljoen en Afl. 3,0 miljoen.²² De Raad merkt daarbij op dat ook de kostenpost overdrachten wordt met Afl. 2,8 miljoen verhoogd in verband met de voorgenomen verhoging van de raming van de reparatietoeslag, naar rato van de indexering voor ambtenaren en gelijkgestelden.²³ Een toelichting op deze bedragen ontbreekt echter. De Raad acht het van belang dat in de toelichting ingegaan wordt a) op welke periode de koopkrachtcompensatie betrekking heeft, b) of er sprake is van geheel of gedeeltelijke koopkrachtcompensatie en c) hoe de bedragen voor deze koopkrachtcompensatie tot stand gekomen zijn.

Gedurende de jaren 2018 tot en met 2023 is de gemiddelde inflatie, volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, vastgesteld op 16,8%. De overheid erkent dat de koopkracht van de overheidswerknemers en gelijkgestelden in deze periode is achteruitgegaan, waardoor er in januari 2024 diverse gesprekken met de vakbonden hebben plaatsgevonden. Als resultaat van deze gesprekken zijn de overheid en de vakbonden op 29 april 2024 overeengekomen dat ter compensatie van het koopkrachtverlies over de periode van 2018 tot en met 2023, de overheid een percentage van 11,7% zal compenseren.

²¹ Zie artikel 17, zesde lid, onderdeel a en d, van de Landsverordening instelling Aruba Tourism Authority (AB 2011 no. 14).

²² MvT, p. 3.

²³ MvT, p. 17.

Deze koopkrachtcompensatie zal als volgt worden uitgekeerd:

1. een procentuele verhoging van 6,0% van het salaris van overheidswerknemers en gelijkgestelden met ingang van 1 juli 2024; en
2. een procentuele verhoging van 5,7% van het salaris van overheidswerknemers en gelijkgestelden met ingang van 1 juli 2024.

Volledigheidshalve wordt in dit verband verwezen naar de 'Acuerdo Indexering 2018 - 2023' van 29 april 2024, waarin de overwegingen en afspraken omtrent de koopkrachtcompensatie zijn vastgelegd.

2.10

Met betrekking tot deze koopkrachtversterking is bovendien het voor de Raad niet eenduidig vast te stellen of bij de in de toelichting opgenomen bedragen voor de Hoge Colleges van Staat en het Landsbedrijf Dienst Openbare Werken (DOW) op dezelfde wijze zijn berekend.²⁴ De Raad adviseert om deze bedragen toe te lichten.

In het onderhavig ontwerp is er een totaalbedrag van Afl. 672.700 qua indexering en of koopkrachtversterking (=6% halfjaarlijks effect) opgenomen omwille van de voeding van de begrotingen van de Hoge Colleges van Staat en de DOW. Bij het actualiseren van de ramingen aan de hand van de laatste economische vooruitzichten van de DEZHI, is ook de voedingsraming van de Hoge Colleges van Staat en de DOW herzien. Bij deze exercitie is de berekeningswijze verzuiverd met als resultaat dat het eerder geraamde totaalbedrag verhoogd zal worden naar Afl. 783.900. Het ontwerp en de memorie van toelichting zijn op dit punt aangevuld.

2.11

Daarna constateert de Raad doordat in het dienstjaar 2024 ter bepaling van de kredietwaardigheid van het Land naast de kredietbeoordelaars Standard & Poor's en Fitch een derde kredietbeoordelaar – Moody's – zal worden ingeschakeld, nemen de kosten voor deze kredietbeoordelaars toe met Afl. 850.500.²⁵ De Raad vraagt zich af wat de reden, het nut en de noodzaak zijn voor deze uitbreiding van het aantal kredietbeoordelaars, hetgeen niet wordt toegelicht. Het is naar mening van de Raad van belang dat de toelichting alsnog ingaat op de toegevoegde waarde van het inschakelen van een derde kredietbeoordelaar.

Ten aanzien hiervan zij opgemerkt dat landen die actief zijn op de internationale kapitaalmarkt in het algemeen over drie verschillende ratings beschikken. Aruba was

²⁴ MvT, p. 9.

²⁵ MvT, p. 16 - 17.

met haar twee ratings voor de kredietwaardigheid enigszins een uitzondering. Fitch heeft een aandeel van circa 15% van de markt, terwijl circa 80% van de markt gebruik maakt van de kredietbeoordelaars Standard & Poor's en Moody's. Een tweede reden om een derde kredietbeoordelaar in te schakelen is vanwege het feit dat investeerders en investeringsbanken al jaren te kampen hadden met een zogenaamde 'split-rating' tussen de beoordeling van Fitch en die van Standard & Poor's. Een split-rating betekent dat er in beginsel een onverklaarbaar verschil is tussen de beoordelingen. Dit is een toestand dat verwarrend kan zijn voor de markt en die onzekerheid opwekt door in de prijsvorming bij emissies. Door het aanzien van Aruba op de markt heeft de recente uitspraak van Moody's een punt achter de slepende discussie over de 'split rating' gebracht. Dit werkt uiteraard positief door in de prijsvorming, ofwel op de rente dat Land op buitenlandse leningen mag verwachten. Dit is vooral voor Aruba's participatie op de internationale kapitaalmarkt na de zware tegenslag van de COVID-pandemie zeer belangrijk. Investeringsbanken en investeerders hebben uiteraard zonder uitzondering zeer positief gereageerd op deze derde kredietbeoordelaar. De hiermee gemoeide kosten blijken dus ten opzichte van de mogelijke baten hiervan in het niet te vallen.

2.12

Onder dit punt van het advies, constateert de Raad dat de toelichting stelt dat de raming van de kostenpost subsidies onder de Directie Cultuur incidenteel verhoogd wordt met Afl. 4,0 miljoen ten behoeve van de renovatie van Cas di Cultura.²⁶ Hoewel in de toelichting bij de Landsbegroting 2024 niets is opgenomen over een eventuele renovatie bij Cas di Cultura, wordt het door de regering wenselijk en/of noodzakelijk geacht dat dit alsnog in 2024 gaat plaatsvinden. Gezien het aanzienlijke bedrag dat met de renovatie van Cas di Cultura gemoeid is en het voornemen tot deze renovatie in de ontwerp-landsbegroting 2024 niet aan de orde is gekomen, acht de Raad een toelichting, onder meer ingaande op de noodzakelijkheid van deze renovatie in het lopende dienstjaar, op zijn plaats. Daarnaast stelt de Raad de vraag hoe de prioritering van grote onderhouds- en renovatieprojecten bepaald wordt, onder meer verwijzende naar de problematiek omtrent de rioolwater-zuiveringsinstallaties.²⁷

Dienaangaande wordt opgemerkt dat het gebouw van Aruba's schouwburg, theater en cultureel centrum (Cas di Cultura) al jarenlang in een deplorabele toestand verkeert (o.a. betonrot). Tot op heden zijn er geen gelden beschikbaar voor een renovatie die totaal ongeveer Afl. 12 miljoen zal kosten. De Stichting Schouwburg Aruba, die Cas di Cultura beheert, kan geen fondsen elders werven, indien het Land niet

²⁶ MvT, p. 17.

²⁷ Zie ook het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening overdracht rioolnetwerk en vuilverbrandingsinstallatie, d.d. 25 oktober 2023, kenmerk RvA 61-23, p. 2 - 4.

bijdraagt met een minimumbedrag. Inmiddels is er zelfs sprake van een mogelijke sluiting van Cas di Cultura, als niet op korte termijn middelen beschikbaar worden gesteld. Om elders fondsen te kunnen werven is het noodzakelijk dat ook de overheid een bijdrage aan de renovatie levert. Het bedrag van Afl. 4 miljoen is nodig voor het gedeelte van de renovatie van het podium/theater en toebehoren van Cas di Cultura. Dit voornoemde bedrag is vooralsnog een incidentele steun.

2.13

De Raad merkt hierop dat wordt voorgesteld om de kostenpost subsidies onder Directie Ouderenzaken structureel aan te vullen met Afl. 4,9 miljoen omwille van de stichtingen ouderenzaken. Dit in het kader van het Deltaplan Ouderen Aruba (DOA) 2023 – 2033 ten behoeve van de uitbreiding van dagverblijven voor ouderen en het beleid sociale benadering ouderenzaken.²⁸ De Raad merkt verder op het DOA 2023 – 2033 beschrijft drie centrale beleidsspeerpunten binnen het ouderenbeleid, namelijk 1) een collectieve visie en sociaal perspectief op ouderenzorg en het ouder worden, 2) het versterken en waar nodig creëren van aangepaste, toegankelijke en betaalbare (zorg)voorziening en 3) het bereiken van een gebalanceerde en houdbare verdeling van de (zorg)kosten van vergrijzing. Hoewel in het DOA 2023 – 2033 een roadmap is opgenomen om de geformuleerde doelstellingen te bereiken, ontbreekt een financiële onderbouwing hierbij. Hierdoor is niet duidelijk a) hoeveel kosten er in totaal met het DOA gemoeid zijn, b) hoe de extra begrote uitgaven van Afl. 4,9 miljoen bijdragen aan het bereiken van de geformuleerde doelstellingen en c) welke incidentele en structurele (extra) uitgaven gedaan dienen te worden om deze doelstellingen te bereiken. Geadviseerd wordt voornoemde vraagpunten in de toelichting te adresseren.

Dienaangaande wordt hierbij opgemerkt dat een financieel totaalbeeld met toelichting is niet met de huidige wijzigingsbegroting aangeboden omdat de maatschappelijke kosten van vergrijzing nog moeten worden becijferd. Dit komt omdat het besef dat de trend van vergrijzing en de toename van het aantal alleenstaande ouderen toeneemt en ingrijpende financiële gevolgen heeft voor de samenleving, pas zeer recent vorm begint te krijgen. Hierdoor is een structurele achterstand ontstaan bij de allocatie van maatschappelijke middelen ten behoeve van de ouderen in onze samenleving. De voorzieningen die het Land tot nu toe heeft getroffen, bereikt slechts een groep dat kleiner is dan 1% van de ouderenbevolking. Dit is sociaal gezien onrechtvaardig en bovendien niet houdbaar. Momenteel wordt er op nationaal niveau gewerkt aan de inventarisatie van de behoefte en de benodigde financiële behoefte van het DOA (in samenwerking met de nationale Steering Committee Foro pa Adulto Major). Er zijn

²⁸ MvT, p. 10.

intussen een aantal aspecten gesignaleerd die jarenlang zijn onderbelicht en toch per direct kunnen en moeten worden aangepakt. De voornoemde commissie zal naast inventarisatie ook concrete plannen voorstellen, inclusief een financiële onderbouwing die hoogstwaarschijnlijk pas in beeld zal komen in de begroting van 2026. In afwachting op deze informatie is het van belang om alvast de meest dringende thema's op korte termijn aan te pakken waarvoor minimaal Afl. 4,9 miljoen nodig is. Dit bedrag zal slechts een fractie zijn van de totale financiële behoefte en het dient slechts om de huidige minimale voorzieningen in stand te houden. Ten overvloede zij hierbij opgemerkt dat in 2021 (pre-COVID periode) was het totale subsidiebedrag voor ouderenzaken vastgesteld op Afl. 23.208.300,- terwijl het huidige totaalbedrag Afl. 21.048.400,- bedraagt. Hieruit blijkt dat de 12,6% inkorting van destijds niet helemaal is rechtgetrokken. Van de Afl. 4,9 miljoen is een bedrag van Afl. 2,5 miljoen nodig om terug te gaan naar het niveau vóór de COVID-19 periode. Het resterende bedrag van Afl. 2,4 miljoen zal voornamelijk besteed worden aan de subsidie van zowel dagverblijven als inloophuizen. Ten overvloede wordt voorts opgemerkt dat binnenkort het project Pasadia van start zal gaan. Het is van belang om voldoende inloophuizen op Aruba te hebben en op deze manier niet alleen de eenzaamheid van onze alleenwonende ouderen aan te pakken, maar ook om de nodige steun te kunnen bieden aan de mantelzorgers die op dit moment op zichzelf zijn aangewezen. Daarbij streven we ook naar uitbreiding in het aantal dagverblijven die specifiek gericht zijn op het verzorgen van patiënten met een dementie. Eén concreet voorbeeld hiervan is Cas Marie. Cas Marie neemt ook deel aan het project Pasadia en zal in juli 2024 een tweede filiaal openen. Met het project Pasadia wordt ernaar gestreefd om in de toekomst in elk district de nodige inloophuizen te hebben om onze 60-plussers op te kunnen vangen.

2.14

Ter dekking van de kosten van de huur van hydranten van de WEB, wordt bij de Dienst Brandweer een verhoging van de raming van de post goederen en diensten voorgesteld van Afl. 1,1 miljoen. De post goederen en diensten bij de Dienst Brandweer gaat hiermee van Afl. 2,6 miljoen naar Afl. 3,7 miljoen (een toename van ruim 40%). Voor het dienstjaar 2023 werd nog 'slechts' een bedrag van Afl. 1,9 miljoen aan goederen en diensten begroot waardoor de geraamde kosten inmiddels verdubbeld zijn ten opzichte van 2023. De Raad vraagt zich af a) waar de onvoorziene stijging aan huurkosten van hydranten door veroorzaakt wordt, b) of deze stijging incidenteel of structureel is en c) wat de overige oorzaken zijn van de verdubbeling van de kosten aan goederen en diensten ten opzichte van 2023 bij de Dienst Brandweer. Geadviseerd wordt om hier in de toelichting op in te gaan.

Dienaangaande wordt hierbij opgemerkt dat de oorzaak voor de stijging aan huurkosten, is dat sinds 2017 tot en met heden de maandelijkse facturen (=695 hydranten x Afl. 43,10 = 29,954.50) niet betaald werden. Gelet hierop heeft het Land inmiddels een schuld van Afl. 2.500.000 opgelopen. Deze stijging aan huurkosten is dus slechts incidenteel van aard. Inmiddels zijn concrete afspraken gemaakt met WEB om geleidelijk de ontstane schuld terug te betalen. Verder dient aangegeven te worden dat er geen sprake is van verdubbeling van de kosten van goederen en diensten bij de Dienst Brandweer Aruba. Zoals hiervoor al vermeld is, gaat het om incidentele lasten welke geleidelijk afbetaald zullen worden.

2.15

Voorgesteld wordt om binnen de post goederen en diensten een bedrag van Afl. 4,4 miljoen te verschuiven van Overig Justitie en Sociale Zaken naar Directie Sociale Zaken. Dit bedrag is bij de behandeling van de ontwerp-landsbegroting 2024 met een Nota van Wijziging in de Landsbegroting 2024 opgenomen en is bestemd voor de bekostiging van zorgovereenkomsten voor buitenlandse medische zorg. De Raad vraagt zich hierbij af a) wat voor soort zorgkosten het hier betreft en b) waarom deze kosten ten laste van het ministerie van Justitie en Sociale Zaken zijn en niet behoren tot de buitenlandse zorgkosten van de AZV. De Raad adviseert om in de toelichting in te gaan op deze vraagpunten.

Ondergetekende heeft ten doel om de kwaliteit en de toegankelijkheid van de gezondheidszorg te waarborgen. Er zijn burgers die door hun gezondheidstoestand een complexe zorgvraag hebben. In het verlengde hiervan zijn bepaalde vormen van zorgverlening niet beschikbaar op Aruba, denk aan onder andere beschermd wonen, wonen gericht op verzorging en verpleging van zwaar gehandicapten en gedwongen opname voor psychiatrische patiënten voor lange periodes. Het merendeel van deze (zorg)cliënten die in het buitenland deze type zorg krijgen, verblijven in buitenlandse zorginstellingen en dit wordt betaald door het Land. Volledigheidshalve dient hierbij ook opgemerkt te worden dat bepaalde vormen van zorgverlening die buiten Aruba gegeven worden, niet binnen het zorgverzekeringspakket van het Uitvoeringsorgaan Algemene Ziektekostenverzekering (UO AZV) vallen. Dit is dan ook de reden waarom Land overeenkomsten met buitenlandse zorgaanbieders is aangegaan om professionele, doelmatige en gepaste zorg te (blijven) geven aan de complexe zorgvraag van de deze cliënten. Tot eind december 2023 werden deze kosten gedragen door de Directie Volksgezondheid en sinds 1 januari 2024 ressorteren de middelen onder het Ministerie van Justitie en Sociale Zaken, gezien het beleid van de geestelijke gezondheidszorg dat onder dit ministerie ressorteert (begroting volgt beleid-principe).

2.16

In de begroting van de DOW voor het dienstjaar 2024 zijn voor de afdeling Beheer Waterschappen geen kosten opgenomen in verband met de destijds geplande overdracht van de rioolwaterzuiveringsinstallaties in 2023. Aangezien deze overdracht nog niet gerealiseerd is en het onderhoud en beheer van de rioolwaterzuiveringsinstallaties nog steeds onder de DOW vallen, is de Raad van mening dat deze kosten alsnog voor (een gedeelte van) het dienstjaar 2024 begroot dienen te worden. De Raad adviseert dan ook om deze kosten, via een gewijzigde begroting van de DOW voor 2024, in de Landsbegroting te verwerken.

In de begroting over het dienstjaar 2024 van de DOW, zijn er geen kosten voor de afdeling Beheer Waterschappen opgenomen wegens de destijds geplande overdracht van de rioolwaterzuiveringsinstallaties in het dienstjaar 2023. De vrijval van de niet opgenomen kosten voor de afdeling Beheer Waterschappen zijn (her)bestemd voor onderhoud van infrastructurele wegen en de onderhoud van diverse gebouwen van het Land. Aangezien de overdracht nog niet gerealiseerd is, heeft DOW de kosten van het onderhoud en het beheer van de rioolwaterzuiveringsinstallaties onder haar eigen begroting verantwoord in de vorm van een raming bestemd voor het onderhoud van infrastructurele wegen en de benodigde onderhoud aan gebouwen van het Land. Met andere woorden, de begroting van DOW voor dienstjaar 2024 behoeft geen wijziging op dit punt.

Collectieve sector

2.17

De toelichting stelt dat het Land samen met de andere entiteiten van de collectieve sector nadere afspraken gaat maken over het inzetten van bovenmatige resultaten dan de wettelijk voorgeschreven norm en in hoeverre de begrotingsregels overgenomen en toegepast kunnen worden bij de overige entiteiten, waarbij niet uit het oog verloren dient te worden dat met name de sociale fondsen meerjarig financieel zelfredzaam dienen te blijven. De Raad vraagt zich hierbij af hoe hier invulling aan gegeven gaat worden in verband met het onderscheid – wat betreft de taakstelling en wijze van financiering - tussen de verschillende entiteiten en of de afspraken separaat per entiteit of voor alle entiteiten samen worden gemaakt. Dit gezien het feit dat op dit moment voor bepaalde entiteiten – zoals de ATA en de SVb - een wettelijke reserveverplichting geldt, maar een dergelijke verplichting voor de AZV niet. Met het oog hierop en op de vergrijzende samenleving onderschrijft de Raad dat bij bovenmatige resultaten niet alleen gekeken wordt hoe deze resultaten ingezet kunnen worden voor schuldreductie. Ook dient volgens de Raad gekeken te worden hoe deze

resultaten passen in de waarborging van een zodanige financiële conditie van de sociale fondsen zodat deze hun taak op de (middel)lange termijn kunnen blijven uitvoeren.

Dit aandachtspunt en terechte zorg van de Raad, wordt ook door ondergetekende gedeeld. Er zijn voornemens om nadere (werk)afspraken te maken over het inzetten van eventueel ontstane bovenmatige resultaten bij entiteiten van de collectieve sector. Daarop vraagt de Raad aandacht voor een aantal juridische en financiële punten en stelt in dat kader de vraag hoe bij de uitvoering van die voornemens met die punten zal worden omgegaan. Dat is ook de reden waarom er voor gekozen is om bij het sluiten van een bestuurlijk akkoord tussen Aruba en Nederland aangaande de houdbaarheid van Landsfinanciën, de daarbij horende technische aspecten van het toezichtsregime te benadrukken. De door de Raad genoemde zorgen en aanbevelingen zullen uiteraard meegenomen worden bij de (opkomende) technische besprekingen en verfijningen.

2.18

In de toelichting is - in tegenstelling tot eerdere ontwerp-begrotingswijzigingen die de Raad heeft ontvangen – geen overzicht opgenomen van de collectieve sector. Voor het dienstjaar 2024 zijn de begrotingsnormen zoals opgenomen in de LAft van toepassing, hetgeen onder meer inhoudt dat het financieringssaldo van de collectieve sector jaarlijks minimaal 1,0% dient te bedragen. Teneinde inzicht te bieden in hoeverre in 2024 voldaan wordt aan deze begrotingsnorm, maar ook met betrekking tot de in de LAft gedefinieerde totale schuldquote van de collectieve sector, adviseert de Raad dan ook om de toelichting aan te vullen met een overzicht van de collectieve sector.

Per abuis is in het onderhavig ontwerp een overzicht van de collectieve sector (met de daarbij horende meerjarige doorkijk) niet meegenomen, zoals dat wel gedaan is in de Voorjaarsnota. Het ontwerp en de memorie van toelichting zijn beide op dit punt nader aangevuld.

3. Redactioneel

Voorstellen tot redactionele verbeteringen zijn in de marge van het ontwerp en de toelichting aangegeven, en zijn geheel overgenomen.

4. Conclusie en eindadvies

Als gevolg van de voorgestelde aanpassingen, neemt het financieringsoverschot van het Land toe met Afl. 4,9 miljoen ten opzichte van de Landsbegroting 2024. Hierdoor bedraagt het financieringsoverschot Afl. 75,2 miljoen hetgeen neerkomt op 1,1% van het bbp. Voor de collectieve sector neemt het financieringsoverschot toe tot een bedrag van Afl. 133,7 miljoen, hetgeen neerkomt op 1,9% van het bbp. Hiermee wordt in 2024 ruim voldaan aan de in de LAft bepaalde norm voor het financieringssaldo van de collectieve sector van +1,0% van het bbp.

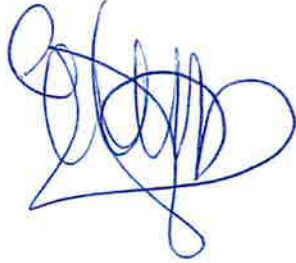
Echter, met betrekking tot enkele andere bepalingen uit de LAft – zoals het onderscheid in en de inzet van meevallers, schulddefinitie en de inzet van overschotten bij de collectieve sector voor schuldreductie – sluiten wetgeving en uitvoering niet geheel op elkaar aan. Daarnaast gaat de toelichting onvoldoende in op de aan te brengen mutaties - waarbij het bij enkele mutaties om aanzienlijke bedragen gaat – waardoor de Raad het informatiegehalte van de toelichting ontoereikend acht. Voorts ontbreekt een meerjarig uitgavenkader, waardoor de financiële gevolgen van de voorgestelde wijzigingen onvoldoende inzichtelijk gemaakt worden. Ten slotte wordt in het ontwerp niet uitgegaan van de meest recente economische prognoses van de DEZHI. Hierdoor zet de Raad vraagtekens bij het realiteitsgehalte van de in het ontwerp gebruikte cijfers.

De Raad heeft geadviseerd om het onderhavig ontwerp aan de Staten van Aruba aan te bieden nadat rekening is gehouden met een aantal door hen aangekaarte aandachtspunten, te weten: zorgdragen voor een betere aansluiting van wetgeving (lees: LAft) en uitvoering, relevante onderdelen van de memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp nader aanvullen ter verrijking van het informatiegehalte ervan. Het verzoek om in het onderhavige ontwerp ook het meerjarige kader erbij toe te voegen (zoals opgenomen in de Voorjaarsnota) en het laten actualiseren van de ramingen met de meest recente economische outlook van de DEZHI. Al deze aanbevelingen zijn overgenomen.

Bij gelegenheid van het nader rapport zijn enkele redactionele en technische wijzigingen aangebracht in het ontwerp en de memorie van toelichting, zoals eerder vermeld de benodigde aanpassingen van de begrotingen voor het dienstjaar 2024 van de Hoge Colleges van Staat, de begroting van het landsbedrijf DOW en de begroting van de Staten van Aruba.

Ik veroorloof derhalve u het gewijzigde ontwerp en de daarbij behorende gewijzigde
memorie van toelichting, wederom te doen toekomen en u in overweging te geven
het ontwerp aan de Staten ter goedkeuring aan te bieden.

De minister van Algemene Zaken, Innovatie, Overheidsorganisatie,
Infrastructuur en Ruimtelijke Ordening,

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the bottom.